

การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต ผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดน่าน

Integrating Buddhist Principles for Improving the Quality of Prisoners in Nan Province Prison

ประสิทธิ์ สุดสม¹,

พระครูสุตันทบัณฑิต² และ วรปรัชญ์ คำพงษ์³

วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เฉลิมพระเกียรติฯ^{1,2,3}

Parsit Sudsom¹,

PhrakruSutananthapandit² and Worapat Kamphong³

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nakhon Nan Buddhist College^{1,2,3}

Corresponding Author, Email: prasit08082518@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษากระบวนการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดน่าน 2. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักพุทธธรรมกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขัง และ 3. นำเสนอแนวทางการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดน่าน โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างผู้ต้องขัง จำนวน 292 คน และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนาและสถิติเชิงอนุมาน โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพดำเนินการโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 ราย และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย พบว่า

1. ระดับคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.75$) โดยมีด้านการจัดการศึกษาอยู่ในระดับสูงสุด ($\bar{x} = 4.02$) และด้านการจัดสวัสดิการและนันทนาการอยู่ในระดับต่ำสุด ($\bar{x} = 3.47$) 2. หลักพุทธธรรมมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับปานกลางกับคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขัง ($R = 0.543^{**}$) โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ 3. แนวทางการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขัง ประกอบด้วย 7 แนวทาง ได้แก่ 1) การบูรณาการหลักภาวนา 4

* ได้รับบทความ: 20 มีนาคม 2568; แก้ไขบทความ: 21 มิถุนายน 2568; ตอรับตีพิมพ์: 30 มิถุนายน 2568

เพื่อส่งเสริมความรู้ทางพระพุทธศาสนา 2) การพัฒนาระบบสาธารณูปโภคพื้นฐานภายในเรือนจำ 3) การจัดสรรงบประมาณจากกรมราชทัณฑ์เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างเป็นระบบ 4) การสร้างความร่วมมือและเครือข่ายกับหน่วยงานภายนอก 5) การพัฒนาทักษะของเจ้าหน้าที่ผ่านการอบรมที่เหมาะสม 6) การพัฒนาหลักสูตรวิชาชีพตามความต้องการของผู้ต้องขังและตลาดแรงงาน 7) การปรับปรุงกฎหมายที่เป็นอุปสรรคต่อการคืนคนดีสู่สังคม ผลการวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่าการบูรณาการหลักพุทธธรรมเข้ากับกระบวนการฟื้นฟูภายในเรือนจำสามารถส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังได้อย่างมีนัยสำคัญ ทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ และการเตรียมความพร้อมเพื่อคืนคนดีสู่สังคมอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: คุณภาพชีวิต; ผู้ต้องขัง; พุทธธรรม; ภาวนา 4; การบูรณาการ

Abstract

This study aimed to 1. examine the level of quality of life development among inmates in Nan Provincial Prison, 2. investigate the relationship between Buddhist principles and the quality of life development of inmates, and 3. propose an integration model of Buddhist principles for enhancing inmates' quality of life. The research employed a mixed-methods design. Quantitative data were collected using a questionnaire administered to a sample of 292 inmates and analyzed using descriptive and inferential statistics via statistical software. Qualitative data were obtained through in-depth interviews with 9 key informants and analyzed using descriptive content analysis.

The research findings revealed that:

1. The overall quality of life among inmates was at a high level ($\bar{x} = 3.75$). The highest mean score was found in the aspect of education ($\bar{x} = 4.02$), while the lowest was in welfare and recreational activities ($\bar{x} = 3.47$).
2. There was a moderate positive correlation between Buddhist principles and inmates' quality of life ($R = 0.543^{**}$), which was statistically significant at the 0.01 level.
3. The integration of Buddhist principles for enhancing inmates' quality of life comprised seven key strategies: 1) Integrating the Four Bhavanas (development paths) to promote Buddhist knowledge, 2) Improving basic prison infrastructure and living conditions, 3) Allocating government budget specifically for systematic quality of life

development, 4) Establishing collaboration and networks with external agencies, 5) Enhancing prison staff competencies through appropriate training, 6) Developing vocational training programs based on inmates' needs and labor market demands, and 7) Revising legal restrictions that hinder the reintegration of former inmates into society.

The results indicate that integrating Buddhist principles into rehabilitation efforts significantly contributes to the holistic development of inmates, particularly in physical, mental, and social readiness dimensions, fostering their reintegration into society.

Keywords: Quality of Life; Inmates; Buddhist Principles; Four Bhavanas; Integration

บทนำ

ปัญหาอาชญากรรมในปัจจุบันมีแนวโน้มรุนแรงมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง สืบเนื่องจากความเปลี่ยนแปลงด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี โดยเฉพาะการเติบโตทางเศรษฐกิจที่รวดเร็ว ส่งผลกระทบต่อโครงสร้างทางสังคม และก่อให้เกิดวิกฤตทางเศรษฐกิจในหลายประเทศ นำไปสู่ปัญหาสังคมและอัตราการเกิดอาชญากรรมที่เพิ่มสูงขึ้น ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรม (ธีรรัตน์ สัมมา, 2546)

เรือนจำและทัณฑสถานในประเทศไทยกำลังเผชิญกับปัญหาความแออัดของผู้ต้องขังอย่างรุนแรง นำไปสู่ปัญหาต่าง ๆ เช่น คุณภาพชีวิต สุวีถีการ การเข้าถึงบริการสาธารณสุข การฟื้นฟูพฤติกรรม บกประมาณ และบุคลากรที่ไม่เพียงพอ สาเหตุหนึ่งคืออัตราการเพิ่มขึ้นของผู้ต้องขังที่ไม่สมดุลกับขีดความสามารถของเรือนจำ และการคุมขังผู้ต้องขังระหว่างการสอบสวนและพิจารณาที่ไม่ได้รับอนุญาตให้ประกันตัว

กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม มีภารกิจตามกฎหมาย พ.ศ. 2561 ในการควบคุม แก้ไข และพัฒนาพฤติกรรมของผู้ต้องขัง โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาเป็นองค์กรพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ มุ่งให้ผู้ต้องขังมีสุขภาพกายและจิตที่ดี ไม่กลับมามีพฤติกรรมซ้ำ และสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างปกติ

การดูแลคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังจึงเป็นสิ่งที่สำคัญที่ต้องยึดหลักสิทธิมนุษยชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 รวมถึงกฎหมาย ระเบียบ และนโยบายที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ผู้ต้องขังสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีศักดิ์ศรี และได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม เรือนจำจังหวัดน่าน เป็นเรือนจำที่มีขีดความสามารถในการรองรับผู้ต้องขังเด็ดขาดซึ่งถูกกำหนดโทษไม่เกิน 15 ปี โดยมีความจุตามมาตรฐาน 865 คน (คำนวณจากอัตรา 1.6 ตารางเมตรต่อคน) แต่ในปี 2566 มีผู้ต้องขังรวม 1,070 คน แบ่งเป็นชาย 944 คน และหญิง 126 คน ซึ่งเกินกว่าความจุ 205 คน อัตราค่าจ้างเจ้าหน้าที่มีเพียง 80 คน คิดเป็นเจ้าหน้าที่ 1 คนต่อผู้ต้องขังประมาณ 13-14 คน ซึ่งแตกต่างจากเกณฑ์มาตรฐานของ UNOPS

ที่กำหนดอัตราส่วนเจ้าหน้าที่ 1 คน ต่อผู้ต้องขัง 5 คน (กรมราชทัณฑ์, 2566) ส่งผลให้เกิดความยากลำบากในการจัดการดูแลและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขัง

เรือนจำจังหวัดน่านจึงให้ความสำคัญกับกระบวนการพัฒนาพฤติกรรมนิสัยของผู้ต้องขัง ควบคู่กับการควบคุม โดยใช้แนวทางฟื้นฟูทั้งทางกาย จิตใจ และสังคม เพื่อส่งเสริมทักษะอาชีพสุจริตและการดำรงชีวิตอย่างปกติสุขในสังคมภายนอก โดยไม่หวนกลับไปกระทำผิดซ้ำ

ด้วยเหตุผลข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดน่าน โดยเฉพาะการประยุกต์ใช้หลัก ภาวนา 4 (กายภาวนา จิตตภาวนา ศิลภาวนา และปัญญาภาวนา) ร่วมกับปัจจัยแวดล้อมและกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพชีวิต เพื่อศึกษาว่ามีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงในทางบวกของผู้ต้องขังหรือไม่

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดน่าน
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักพุทธธรรมกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดน่าน
3. เพื่อนำเสนอพุทธบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดน่าน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดน่าน” เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) โดยผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
 - 1.1 ประชากร ได้แก่ ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดน่าน ที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป จำนวนทั้งสิ้น 1,070 คน(เรือนจำจังหวัดน่าน, 2566)
 - 1.2 กลุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างตามสูตรของ ยามาเน่ (Yamane, 1973) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 292 คน โดยเป็นการสุ่มอย่างง่ายจากประชากรทั้งหมด ณ วันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2566
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
เครื่องมือวิจัยหลัก ได้แก่ แบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 4 ตอน

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ต้องขัง เช่น เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ก่อนถูกต้องโทษ (Check list)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามพฤติกรรมตามหลักภาวนา 4 (กายภาวนา ศีลภาวนา จิตภาวนา ปัญญาภาวนา) โดยใช้มาตราส่วนประมาณค่าแบบลิเคิร์ต 5 ระดับ (ชุดิระ ระบอบ และคณะ, 2552)

ตอนที่ 3 แบบสอบถามคุณภาพชีวิตด้านการศึกษา วิชาชีพ จิตใจ และสวัสดิการและนันทนาการ

ตอนที่ 4 คำถามปลายเปิดเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ในการบูรณาการหลักพุทธธรรม

3. การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ผู้วิจัยดำเนินการตรวจสอบ ความเที่ยงตรง (Validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ และ ความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้ค่าความเที่ยงของอัลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha)

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

4.1 ขออนุญาตอย่างเป็นทางการจากผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครน่าน เพื่อส่งหนังสือถึงผู้บัญชาการเรือนจำจังหวัดน่าน

4.2 เมื่อได้รับอนุญาต ผู้วิจัยดำเนินการแจกแบบสอบถามแก่ผู้ต้องขังจำนวน 292 คน

4.3 การเก็บข้อมูลดำเนินการด้วยตนเองทั้งแจกและรวบรวมแบบสอบถาม

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิเคราะห์เชิงปริมาณใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (สุวรรีย์ ศิริโกคาภิรมย์, 2546)

การใช้สถิติอนุมาน โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's correlation coefficient) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร (Hinkle, 1998)

6. การวิจัยเชิงคุณภาพ

6.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

กำหนด Key Informants จำนวน 9 คน แบ่งออกเป็น 6 กลุ่ม ได้แก่ ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ พระวิทยากร นักจิตวิทยา เจ้าหน้าที่ส่งเสริมอาชีพ และอดีตผู้ต้องขัง

6.2 เครื่องมือและการสร้าง

การใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) ที่พัฒนาจากกรอบแนวคิดภาวนา 4 โดยผ่านการตรวจสอบโดยอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิ

6.3 ลักษณะของเครื่องมือ แบ่งเป็น 2 ตอน คือ ข้อมูลส่วนบุคคล คำถามเกี่ยวกับการบูรณาการหลักพุทธธรรมภาวนา 4

6.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

- ขออนุญาตผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
- นัดหมายวัน เวลา และสถานที่สัมภาษณ์
- ดำเนินการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก พร้อมบันทึกเสียง
- ถอดเสียงและจัดทำเป็นเอกสารสำหรับวิเคราะห์ข้อมูล

6.5 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

การใช้เทคนิค การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยจำแนกข้อมูลตามประเด็นที่สัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการวิจัย และทำการสังเคราะห์เพื่อสรุปผลเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัย

1. การศึกษาระดับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดน่าน

จากการศึกษาระดับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดน่าน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.75$, S.D.= 0.76) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การจัดการศึกษา ($\bar{x} = 4.02$, S.D.= 0.93) รองลงมา คือ การฝึกวิชาชีพ ($\bar{x} = 3.82$, S.D.= 1.33) การพัฒนาจิตใจ ($\bar{x} = 3.69$, S.D.= 0.81) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การจัดสวัสดิการและนันทนาการ ($\bar{x} = 3.47$, S.D.= 0.86)

2. การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักพุทธธรรมกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดน่าน

จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักพุทธธรรมกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดน่าน หลักภavana 4 มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดน่าน โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง ($R = 0.543^{**}$) หลักภavana 4 โดยภาพรวม กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดน่าน การจัดการศึกษา มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง ($R = 0.501^{**}$) หลักภavana 4 โดยภาพรวมกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดน่าน การฝึกวิชาชีพ มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง ($R = 0.442^{**}$) หลักภavana 4 โดยภาพรวม กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดน่าน การพัฒนาจิตใจ มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับค่อนข้างน้อย ($R = 0.347^{**}$) หลักภavana 4 โดยภาพรวมกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดน่าน การจัดสวัสดิการและนันทนาการมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง ($R = 0.431^{**}$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

3. การนำเสนอพุทธบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดน่าน

การใช้ชีวิตอยู่ในเรือนจำ ซึ่งเป็นสังคมที่มีลักษณะเฉพาะ ผู้ต้องขังต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับ ของทางเรือนจำอย่างเคร่งครัด ต้องเผชิญกับการดำรงชีวิตในรูปแบบใหม่ ที่แตกต่างจากชีวิตโดยทั่วไปในสังคมภายนอกเรือนจำ ไม่ว่าจะเป็นลักษณะที่อยู่อาศัยทางกายภาพ ที่ผู้ต้องขังต้องเข้ามาอยู่ร่วมกัน ควรศึกษาหลักการรับรู้ของแต่ละบุคคลต่อสถานการณ์ในชีวิตของพวกเขา ภายใต้บริบททางวัฒนธรรม และความหมายของระบบ ในสังคมที่พวกเขาอาศัยอยู่ เรือนจำได้จัดเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ทางด้านศาสนา จริยธรรม ศิลธรรม พระภิกษุสงฆ์ มาให้ความรู้เกี่ยวกับพระธรรม วินัย ศิลธรรม ฝึกวิปัสสนา ฝึกสมาธิ เพื่อขัดเกลาจิตใจเป็น เพื่อให้ผู้ต้องขังลดความเครียดและความวิตกกังวล จึงได้มีการเรียนสอนแนวทางในการประพฤติปฏิบัติ

อภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดน่าน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ผู้ต้องขังมีความคิดเห็นต่อการฟื้นฟูคุณภาพชีวิตในเรือนจำจังหวัดน่านอยู่ในระดับมากทุกด้าน แสดงให้เห็นว่า เรือนจำจังหวัดน่าน ได้มีการปฏิบัติงานการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังอยู่ในระดับที่ดี ตามภารกิจเกี่ยวกับการควบคุมอย่างมืออาชีพ มุ่งเน้นเป็นองค์กรแห่งความพอเพียง โปร่งใส ตรวจสอบได้และเป็นองค์กรที่มุ่งมั่นจะแก้ไข บำบัดฟื้นฟู พัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังให้มีประสิทธิภาพกลับตน กลับใจ เพื่อคืนคนดีสู่สังคม และใช้ชีวิตภายหลังพ้นโทษได้อย่าง ปกติสุข ไม่หวนกลับมากระทำผิดซ้ำอีก เมื่อมีพิจารณาเป็นรายด้านมีประเด็นที่จะอภิปราย ดังนี้ 1.1 ด้านการศึกษา จัดศึกษา จากการศึกษาระดับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดน่าน ด้านการจัดการศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ระดับมากทุกข้อ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า เรือนจำจังหวัดน่านได้จัดการศึกษาให้กับผู้ต้องขังได้ศึกษาหาความรู้เพื่อนำมาใช้ในการปรับตัวเข้าสู่สังคมภายนอกเมื่อพ้นโทษได้รู้จักปรับเปลี่ยนแก้ไขพฤติกรรมให้เป็นคนมีคุณภาพ และอยากเพิ่มพูนความรู้ทักษะอยู่เสมอ 1.2 ด้านการฝึกอาชีพ จากการศึกษาระดับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังของเรือนจำจังหวัดน่าน ด้านการฝึกอาชีพ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า เรือนจำจังหวัดน่าน ได้มีการส่งเสริมการฝึกวิชาชีพตามความสนใจของผู้ต้องขัง เพื่อพัฒนาตนเองอยู่เสมอ เพื่อนำไปใช้ประกอบอาชีพหลังจากพ้นโทษ 1.3 ด้านการพัฒนาจิตใจ

จากการศึกษาระดับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังของเรือนจำจังหวัดน่าน ด้านการพัฒนาจิตใจ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า เรือนจำจังหวัดน่าน ได้มีการส่งเสริมให้ผู้ต้องขังมีการมองโลกในแง่ดีมีทัศนคติเชิงบวก มีความคิดที่จะใช้

ชีวิตอยู่สังคมได้อย่างมีความสุข โดยใช้หลักพุทธศาสนาเพื่อหล่อหลอมจิตใจให้เข้มแข็ง 1.4 ด้านการจัดสวัสดิการและนันทนาการ จากการศึกษาระดับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดน่าน ด้านการจัดสวัสดิการและนันทนาการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า จัดให้รับชมรายการโทรทัศน์ ภาพยนตร์ สารคดี อย่างเป็นประจำ และจัดการแข่งขันกีฬา และการแสดงต่าง ๆ ในวันเทศกาลประจำปี อยู่ในระดับมาก ส่วนข้ออื่น ๆ อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งแสดงให้เห็นว่า เรือนจำจังหวัดน่านได้จัดกิจกรรมออกกำลังกายให้ร่างกายแข็งแรง การจัดกิจกรรมฟื้นฟูและพัฒนาจิตใจให้กับผู้ต้องขังอย่างสมดุลเพื่อช่วยผ่อนคลายความตึงเครียดของผู้ต้องขัง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธารัตน์ วงศ์เทพ (2566) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบูรณาการหลักไตรสิกขาเพื่อการฟื้นฟูคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดน่าน” ผลการวิจัยพบว่า ระดับการฟื้นฟูคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังของเรือนจำจังหวัดน่าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการจัดการศึกษา รองลงมา คือ ด้านการพัฒนาจิตใจ ด้านการฝึกวิชาชีพ และด้านการจัดสวัสดิการและนันทนาการ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พิรญาน์ โคตรชมพู (2561) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังพุทธบูรณาการ” ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านสังคม เรือนจำมีนโยบาย คำนึงคนดีสู่สังคม เป้าหมายในการแก้ไขฟื้นฟู และพัฒนาพฤติกรรมผู้ต้องขัง เพื่อปรับเปลี่ยนทัศนคติและค่านิยมที่ผิดพลาดให้เป็นบุคคลที่สังคมพึงปรารถนา สามารถอยู่ร่วมกับสังคมทั่วไปได้อย่างปกติสุข ปลุกฝังจิตสำนึกให้ผู้ต้องขังใช้หลักธรรมในการแก้ปัญหาและตัดสินใจ ให้การศึกษา การฝึกวิชาชีพ การอบรมทางศีลธรรมและศาสนา การบำบัดทางจิตวิทยา การบำบัดทางแพทย์ การให้การสงเคราะห์ในด้านต่าง ๆ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ไกรศักดิ์ ไชยเลิศ (2566) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิผลการบริหารจัดการสวัสดิการสิ่งจำเป็นพื้นฐานแก่ผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดน่าน” ผลการวิจัยพบว่า ระดับประสิทธิผลการบริหารจัดการสวัสดิการสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐานแก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดน่าน พบว่า ผู้ต้องขังตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า ด้านสนับสนุนปัจจัยพื้นฐานอยู่ในระดับมาก ด้านการบริการรักษาพยาบาลอยู่ในระดับมาก ด้านการศึกษาและพัฒนาจิตใจอยู่ในระดับปานกลาง ด้านส่งเสริมสุขอนามัยผู้ต้องขังในระดับมาก และด้านกีฬาและนันทนาการอยู่ในระดับมาก แนวทางการพัฒนาประสิทธิผลการบริหารจัดการสวัสดิการสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐานแก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดน่าน สรุปได้ คือ 1. ด้านปัจจัยพื้นฐานยังมีปัญหาเรื่องห้องสุขาที่เรือนจำจัดให้ยังมีไม่เพียงพอควรสร้างห้องสุขาเพิ่มให้เพียงพอกับจำนวนผู้ต้องขัง 2. การอบรมหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้นในเรือนจำยังมีน้อยควรเพิ่มการอบรมให้หลากหลายขึ้น 3. เครื่องใช้อนามัยส่วนตัวยังไม่เพียงพอควรให้มีการจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอ ควรจัดให้มีกิจกรรมนันทนาการมากขึ้น และด้านหลักพุทธธรรมสังคหัตถุธรรมถือเป็นหลักธรรมที่เรือนจำควรนำมาประยุกต์ใช้กับการจัดสวัสดิการแก่ผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดน่าน

2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักทฤษฎี 4 กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดน่าน พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างหลักทฤษฎี 4 กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดน่าน โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านจิตนาการ การเจริญจิต การฝึกอบรมจิต กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดน่าน อยู่ในสัมพันธเชิงบวกค่อนข้างน้อย ส่วนด้านอื่น ๆ มีความสัมพันธ์เชิงบวก ระดับปานกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 กล่าวคือ เมื่อเรือนจำจังหวัดน่าน นำหลักทฤษฎี 4 ไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดน่าน จะส่งผลให้ผู้ต้องขังเกิดการพัฒนาด้านร่างกาย ให้บริบูรณ์ไปด้วย สติสัมปชัญญะ ด้านศีล มีจิตใจที่สงบ ควบคุมอารมณ์รู้เท่าทันสมาธิ ด้านอาชีพ มีอาชีพติดที่สุจริต ตามความต้องการของตลาดและความถนัดของตน เพื่อเลี้ยงตัวเองและครอบครัวภายหลังพ้นโทษ ด้านปัญญา เกิดการเรียนรู้ มีทัศนคติที่ดี และนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต สอดคล้องกับงานวิจัยของ อนุสมขวัญ อยู่สุข (2563) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธของผู้เกษียณอายุการปฏิบัติงานจากกรมชลประทาน” ผลการวิจัยพบว่า คุณภาพชีวิตของผู้เกษียณอายุ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎี 4 โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านจิตนาการ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนด้านกายภาพ ด้านศีลทฤษฎีและด้านปัญญาทฤษฎี อยู่ในระดับมาก การพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธของผู้เกษียณอายุการปฏิบัติงานจากกรมชลประทาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านสิทธิเสรีภาพ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนด้านอื่น ๆ อยู่ในระดับมาก และยังสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ บัญชา โชติกำจร (2566) ได้วิจัยเรื่อง การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืนของชุมชนบ้านสบขุน อำเภอท่าวัง จังหวัดน่าน ผลการวิจัยพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างทฤษฎี 4 กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในหมู่บ้านสบขุน อำเภอท่าวัง จังหวัดน่าน โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับค่อนข้างสูง ($R=0.697^{**}$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการประกอบอาชีพ ด้านรายได้และการกระจายรายได้ มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับค่อนข้างสูง ส่วนด้านสุขภาพ ด้านการศึกษา ด้านชีวิตครอบครัว ด้านสภาพแวดล้อม ด้านการบริหารจัดการที่ดีของภาครัฐ มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 เรือนจำจังหวัดน่าน ควรมีการเพิ่มประสิทธิภาพปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขัง เช่น ปัจจัยด้านเครื่องนุ่งห่มเสื้อผ้า ปัจจัยด้านการดูแลสุขภาพ ปัจจัยด้านการโภชนาการ เป็นต้น

2. เรือนจำจังหวัดน่าน ควรเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังเป็นรายบุคคลหรือรายกลุ่ม โดยจัดโปรแกรมสำหรับการแก้ไข พัฒนาพฤติกรรม การศึกษาอย่างต่อเนื่อง การฝึกวิชาชีพให้สอดคล้อง กับความถนัด เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม ความสนใจสนใจของผู้ต้องขังภายใต้สภาพความเป็นจริง และตามความต้องการของตลาดแรงงาน

3. เรือนจำจังหวัดน่าน ควรมีการขยายผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตไปสู่ครอบครัวของผู้ต้องขัง ชุมชน และสังคม เพื่อให้เกิดความเข้าใจกันระหว่างสมาชิกในครอบครัว ชุมชน และสังคม

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาการมีส่วนร่วมของครอบครัว ชุมชน และสังคม ของผู้ต้องขังในการพัฒนา คุณภาพชีวิตผู้ต้องขังหลังจากพ้นโทษออกจากเรือนจำ

2.2 ควรศึกษาวิจัยการพัฒนารูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังในเรือนจำตามหลัก พุทธธรรม เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการดำรงชีพหลังพ้นโทษ

2.3 ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักธรรมอื่น ๆ ในการบูรณาการเพื่อพัฒนา คุณภาพชีวิตผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดน่าน

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

เอกสารอ้างอิง

- กรมราชทัณฑ์ กองทัณฑวิทยา. (2566). ความจุผู้ต้องขังของเรือนจำทัณฑสถานทั่วประเทศ : อัตราส่วน 1.6 ตารางเมตร ต่อผู้ต้องขัง 1 คน (รอบที่ 1/2567). เรือนจำจังหวัดน่าน: กรมราชทัณฑ์.
- ไกรศักดิ์ ไชยเลิศ. (2566). ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสวัสดิการสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐานแก่ผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดน่าน (สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).
- ชุดิระ ระบอบ และคณะ. (2552). ระเบียบวิธีวิจัย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ถนอมขวัญ อยู่สุข. (2563). การพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธของผู้เกษียณอายุการปฏิบัติงานจากกรมชลประทาน. (คุุณิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ธารรัตน์ วงศ์เทพ. (2566). การบูรณาการหลักไตรสิกขาเพื่อการฟื้นฟูคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดน่าน (สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ธีรรัตน์ สัมมา. (2546). กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษ: ศึกษากรณีการลดวันต้องโทษจำคุก. (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- บัญชา โชติกำจร. (2566). การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืนของชุมชนบ้านสบซุ่น อำเภอดงหลวง จังหวัดน่าน. (สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).
- พิรญาณ์ โคตรชมพู. (2561). การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังเชิงพุทธบูรณาการ. (คุุณิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุวรีย์ ศิริโกคาภิรมย์. (2546). การวิจัยทางการศึกษา. ลพบุรี: ฝ่ายเอกสารการพิมพ์ สถาบันราชภัฏเทพสตรี.
- Hinkle, D. E. (1998). Applied statistics for the behavioral sciences (5th ed.). Boston, MA: Houghton Mifflin.
- Yamane, T. (1973). Statistics: An introductory analysis (2nd ed.). New York, NY: Harper and Row.